

Suallar və Cavablar:

COVID-19 peyvəndləri və hamiləlik

15 fevral 2022-ci il

Bu Sual-Cavab (S&C) sənədi 15 fevral 2022-ci il tarixinə Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) tərəfindən Təcili hallarda İstifadə Siyahısı (TİS) çərçivəsində təsdiq olunmuş COVID-19 peyvəndlərinə dair ÜST-nin İmmunizasiya üzrə Ekspertlərin Strateji Məsləhət Qrupunun (SAGE) ən son aralıq tövsiyələrinə əsaslanır:

- Pfizer-BioNTech BNT162b2
- Moderna mRNA-1273
- AstraZeneca AZD1222 Vaxzevria™, SII COVISHIELD™ ChAdOx1-S [recombinant]
- Janssen Ad26.COV2.S
- Sinopharm BIBP
- Sinovac-CoronaVac
- Bharat Biotech BBV152 COVAXIN®
- Novavax NVX-Co2373

S&C sənədi hamiləlik dövründə COVID-19 vaksinasiasına dair tibb işçilərini və ictimaiyyəti məlumatlandırmaq üçün nəzərdə tutulub. COVID-19 peyvəndləri və ana südü ilə qidalandırmaya dair S&C aşağıdakı linkdən əldə edilə bilər:

TEZ-TEZ SORUŞULAN SUALLAR: ÜST-nin aralıq tövsiyələrinə əsasən COVID-19 peyvəndləri və ana südü ilə qidalandırma.

1. Hamilə qadınlar COVID-19 əleyhinə peyvənd oluna bilərlərmi?

Bəli. Hamilə qadınlar COVID-19 əleyhinə peyvənd oluna bilərlər. COVID-19 peyvəndləri COVID-19 infeksiyasının törədə biləcəyi ağır xəstəliklərə qarşı güclü müdafiə yaradır. Hamilə qadınlar hələ də peyvənd olunmayıbsa, **ÜST-nin Təcili hallarda İstifadə Siyahısına (TİS) daxil edilmiş vaksinlərlə peyvənd olunmalıdır**, çünki hamiləlik dövründə COVID-19 infeksiyası hamilə qadınların xəstəliyi ağır formada keçirməsi və vaxtından əvvəl doğuş riskini artırır. Hamiləlik dövründə COVID-19 vaksinasiasının təhlükəsizliyi və effektivliyinə dair artmaqda olan məlumatlar göstərir ki, **hamiləlik dövründə vaksinasiasının faydaları** cəmiyyətdə virusun yayılmasının davam etdiyi və ya ehtimal edildiyi zaman ortaya çıxan **potensial risklərdən daha çoxdur**. Cəmiyyətdə orta və yüksək dərəcədə yoluxmanın^b olduğu yerlərdə və ya qadınlarda fərdi şəkildə xəstəliyi ağır formada keçirmək riski yüksək olan hallarda hamiləlikdən öncə və ya hamiləlik dövründə COVID-19 əleyhinə peyvənd olunmaq, xüsusilə vacibdir.

ÜST-nin (SAGE) müvəqqəti tövsiyələri	Pfizer-BioNTech BNT162b2	Moderna mRNA-1273	AstraZeneca AZD1222	Janssen Ad26.COV2.S	Sinopharm BIBP	Sinovac-CoronaVac	Bharat Biotech BBV152	Novavax NVX-Co2373
Hamilə qadınlar peyvənd oluna bilərlərmi?	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓ *

*Hamiləlik dövründə Novavax NVX-Co2373 peyvəndinin MatrixMTM tərkib hissəsi ilə bağlı məlumat məhdud olduğu üçün, bu peyvəndin fayda-risk qiymətləndirməsi ÜST-nin TİS-ə əsasən hamiləlik dövründə daha etibarlı təhlükəsizlik göstəricilərinə malik hər hansı digər COVID-19 peyvəndinin müəyyən bir ərazidə əlçatan olmaması hallarında istifadə oluna bilər.

^a <https://www.who.int/teams/regulation-prequalification/eul/eul-vaccines>.

^b Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı. 2021. COVID-19 kontekstində ictimai səhiyyə və sosial tədbirlərin tətbiqi və uyğunlaşdırılmasına dair tövsiyələr: aralıq təlimatlar, 14 iyun 2021-ci il. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/341811>.

2. COVID-19 infeksiyası hamilə qadınlara və onların körpələrinə necə təsir göstərir?

Bir çox tədqiqatlar göstərir ki, COVID-19 infeksiyası olan hamilə qadınlarda xəstəliyi ağır formada keçməsi hallarına hamilə olmayan qadınlara müqayisədə daha çox rast gəlinir (1, 2). Bu o deməkdir ki, COVID-19 infeksiyasına yoluxan hamilə qadınların xəstəxanaya yerləşdirilməsi, intensiv terapiya və süni tənəffüs üçün ağciyərlərin invaziv ventilyasiyasına daha çox ehtiyacı ola bilər. Bundan əlavə, COVID-19 infeksiyasına yoluxmamış hamilə qadınlara müqayisədə yoluxmuş hamilə qadınların vaxtından əvvəl doğuş riski daha yüksəkdir, yenidən doğulmuş körpələrin isə intensiv terapiyaya daha çox ehtiyacı ola bilər. Onlarda ölü doğuş və ana ölümü riski də yüksək ola bilər (1-3).

COVID-19 infeksiyasının ağırlaşması riskinin bütün hamilə qadınlarda yüksək olmasına baxmayaraq, bəzi qadınlar üçün risk daha yüksək ola bilər. Yaşı 35 və yuxarı olan, artıq çəkisi olan (bədən kütlə indeksi >30) və ya şəkərli diabet, hipertoniya kimi sağlamlıq problemləri olan hamilə qadınlarda COVID-19 infeksiyasının ağır fəsadlarının müşahidə olunma riski hətta daha yüksək ola bilər.

3. COVID-19 peyvəndləri hamiləlik dövründə effektivdirmi?

COVID-19 peyvəndlərinin COVID-19 infeksiyasının səbəb olduğu ağır xəstəlik, xəstəxanaya yerləşdirmə və ölüm hallarının qarşısının alınmasında çox effektiv olduğu aşkar edilmişdir. Hamiləlik dövründə istifadə edilən digər peyvəndlərlə bağlı təcürbəyə əsasən, ÜST-nin T1S üzrə təsdiqlənmiş bütün COVID-19 vaksininin hamilə olmayan insanlarda olduğu kimi hamilə qadınlarda da effektiv olması gözlənilir. Əsasən mRNT (məsələn Pfizer) vaksininləri ilə çox sayda hamilə qadının vaksinasıya olunduğu ölkələrdə peyvəndlərin effektivliyinə dair aparılmış ilkin tədqiqatlar göstərdi ki, hamilə olmayan insanlarda olduğu kimi hamilə qadınlarda da peyvəndlərin yüksək effektivliyə malik olması müşahidə edilmişdir (4).

Bundan başqa, tədqiqatlar göstərmişdir ki, COVID-19 peyvəndləri ilə vaksinasıya olunan hamilə qadınların orqanizmində yaranan anticişimlər körpələrinin göbək ciyəsi qanında da aşkar olunmuşdur (5). Bu, hamilə qadınlara yanaşı körpələrin də peyvəndin qoruyucu xüsusiyyətlərindən yararlanma biləcəyini göstərir.

4. Hamiləlik dövründə COVID-19 peyvəndlərinin təhlükəsizliyi haqqında nə məlumdur?

Hamilə qadınlar COVID-19 peyvəndlərinin ilkin klinik sınaqlarına daxil edilməyə də, hamiləlik dövründə COVID-19 vaksinasıyasının təhlükəsizliyinə dair məlumatlar artmaqdadır. **Hamiləlik dövründə COVID-19 peyvəndlərinin təhlükəsizliyini təsdiqləyən üç növ dəlil mövcuddur:**

Peyvənd olunan hamilə qadınların monitorinqi

Hamiləlik dövründə COVID-19 peyvəndlərinin çox sayda vurulduğu bəzi ölkələrdə peyvəndlərin təhlükəsizlik məsələləri baxımından həmin qadınların monitorinqi və qiymətləndirilməsi aparılmış və hamiləliklə bağlı problemlər müəyyən edilməmişdir. Məsələn:

- 2022-ci ilin fevral ayına qədər Amerika Birləşmiş Ştatlarında (ABŞ) 198 000-dən çox hamilə qadının COVID-19 vaksinasıyasından sonra monitorinqi aparılmışdır. Bu qadınların əksər hissəsi mRNT vaksininləri ilə peyvənd olunmuşdur (Pfizer-BioNTech BNT162b2 və Moderna mRNA-1273). Bu monitorinq sistemi və ABŞ-ın peyvənd təhlükəsizliyi ilə bağlı digər məlumat bazalarından dərc edilmiş tədqiqatlar hamiləliklə bağlı vaksinasıya nəticəsində ortaya çıxan heç bir ağır fəsad aşkar etməmişdir:
  - Peyvənd olunmuş qadınlarda hamiləlik və doğuşla bağlı ümumi nəticələr (məsələn, vaxtından əvvəl doğuş, ölü doğuş) bütün hamilə qadınlar arasında qeyd edilən göstəricilərə oxşardır (6); və
  - Hamiləliyin erkən dövrlərində peyvənd olunmuş qadınlarda düşük riski peyvənd olunmamış qadınlara eynidir (7, 8).
- 2022-ci ilin fevral ayına kimi Birləşmiş Krallıqda (BK) 100 000-dən çox hamilə qadın COVID-19 vaksininləri ilə peyvənd olunmuşdur. Onların əksəriyyətində mRNT peyvəndləri ilə, təxminən 10%-ində isə AstraZeneca AZD1222 peyvəndi ilə vaksinasıya aparılmışdır. Milli məlumatların təhlili zamanı peyvənd olunmuş və olunmamış qadınlarda hamiləlik və doğuş nəticələri ilə bağlı oxşar göstəricilər aşkar edilmişdir (9).^c

^c Trombotik trombotopeniya sindromu (TTS), adenovirus vektorlu peyvəndlər olan AstraZeneca AZD1222 və Janssen Ad26.COV2.S ilə immunizasiyadan sonra nadir mənfi hal (İSNM) kimi müəyyən edilmişdir. Halbuki, bu günə kimi olan məlumatlarda bildirilir ki, hamilə qadınlarda TTS riski hamilə olmayan qadınlar ilə nisbətə daha yüksək deyil. https://media.tghn.org/medialibrary/2021/09/COVAX_FAQ_on_TTS_15Sep2021.pdf

- Braziliyada 2022-ci ilin fevral ayına kimi 1 milyondan çox qadın hamiləlik dövründə peyvənd olunmuşdur. Əksər qadınların vaksinasiasında Pfizer-BioNTech BNT162b2 peyvəndi, amma 296 000-dən çox qadında inaktivasiya olunmuş Sinovac-CoronaVac peyvəndi, 60 000-dən çox qadında isə AstraZeneca AZD1222 peyvəndi istifadə olunmuşdur (10). Bu günə kimi hamiləliklə bağlı sağlamlıq problemləri müəyyən edilməmişdir.⁶
- Hindistanda 2021-ci ilin oktyabr ayına kimi 120 000-dən çox hamilə qadına Bharat Biotech BBV152 peyvəndi vurmuşdur və yalnız yüngül yanaşı təsirlər qeyd edilmişdir. Doğuş və neonatal nəticələrlə bağlı ətraflı məlumat hələ toplanmamışdır (11).

Heyvanlar üzərində tədqiqatlar

İnkişaf və reproduktiv sistemə toksiklik təsiri ilə bağlı (DART) ÜST tərəfindən təsdiq olunmuş COVID-19 vaksinlərlə bağlı heyvanlar üzərində də xüsusi tədqiqatlar aparılmışdır. Bu tədqiqatlarda hamilə heyvanlar və onların balalarında vaksinasianın hər hansı bir zərərli təsirinə olduğu müşahidə edilməmişdir.

Peyvəndlər necə təsir göstərir

Heç bir COVID-19 peyvəndinin tərkibinə canlı COVID-19 virusu daxil deyil. Bu onu bildirir ki, peyvəndlər nə hamilə qadınlarda, nə də onların körpələrində infeksiyaya səbəb ola bilməz. Bundan əlavə, bəzi COVID-19 peyvəndlərinin komponentləri və platformaları hamiləlik dövründə vurulan digər vaksinlərdə təhlükəsiz şəkildə istifadə edilmişdir (12). Məsələn:

- AstraZeneca AZD1222 və Janssen Ad26.COV2.S peyvəndlərindəki virus vektorları İİV və Ebola vaksin sınaqlarında hamilə qadınlara vurulan peyvəndlərdə, eləcə də Ebola vaksinlərinin tətbiqi proqramlarında istifadə edilmişdir və təhlükəsizliklə bağlı heç bir ciddi problem müşahidə edilməmişdir.
- Sinopharm BIBP və Sinovac-CoronaVac inaktivasiya olunmuş peyvəndlərdir. Onların tərkibində olan maddələr hamilə qadınlarda təhlükəsiz istifadə olunan bir çox digər peyvəndlərin tərkibinə daxildir (məs., hepatit B və tetanus vaksinləri). Bu maddələrin hamilə qadınlar üçün təhlükəsiz olduğu ilə bağlı rəsmi sənədlər mövcuddur.

Hazırda bir sıra COVID-19 peyvəndləri üzrə hamilə qadınlarda klinik tədqiqatlar aparılır və ya aparılması planlaşdırılır, hamiləlik dövründə peyvənd olunmuş qadınlar və onların körpələrinin monitorinqi davam edir.

5. Hamilə qalmağa çalışan qadınlar COVID-19 əleyhinə peyvənd oluna bilirlərmi?

Bəli. Əvvəlcədən peyvənd olunmaq qadınların hamiləlik dövründə özlərini və körpələrini COVID-19 infeksiyasından qoruması baxımından mühümdür. Hamiləliyi planlaşdıran qadınlar COVID-19 əleyhinə peyvənd oluna bilirlər. Sayı artmaqda olan dəlillər COVID-19 peyvəndlərinin qadınların hamilə qalma funksiyalarına hər hansı mənfi təsirinə müəyyən etməyib. COVID-19 peyvəndlərinin klinik sınaqlarında və hamilə qalmağa çalışan cütlüklərin cəlb olduğu geniş perspektivli tədqiqatlarda hamilə qalma göstəriciləri COVID-19 əleyhinə peyvənd olunan və olunmayan şəxslərdə eyni qalmışdır. (13,14).

ÜST COVID-19 vaksinasiası səbəbindən hamiləliyin təxirə salınmasını və ya dayandırılmasını tövsiyə etmir. Vaksinasiyadan əvvəl hamiləlik testi tələb edilmir.

⁶ Trombotik trombositopeniya (TTS) adenovirus vektorlu peyvəndlər AstraZeneca AZD1222 və Janssen Ad26.COV2.S ilə immunizasiyadan sonra nadir mənfi hal (İSNM) kimi müəyyən edilmişdir. Halbuki, bu günə kimi olan məlumatlarda bildirilir ki, hamilə qadınlarda TTS riski hamilə olmayan qadınlar ilə nisbətə daha yüksək deyil. https://media.tghn.org/mediaLibrary/2021/09/COVAX_FAQ_on_TTS_15Sep2021.pdf

6. Hamilə qadınlar və hamilə qalmağı planlaşdıranlar COVID-19 vaksinasıyası haqqında nə bilməlidir?

Hamiləlik dövründə COVID-19 infeksiyasının əhəmiyyətli risklərini nəzərə alaraq, **hamilə qadınların və hamilə qalmağı planlaşdıranların ÜST-nin TİS üzrə təsdiqlənmiş COVID-19 vaksinləri ilə mümkün qədər tez bir zamanda peyvənd olunmalarının təmin edilməsi çox vacibdir.** Bu, onların və körpələrinin sağlamlığını qorumağa kömək edəcək. Əgər hamilə qadınlar hələ də peyvənd olunmayıbsa, mövcud sübutlar göstərir ki, hamiləlik dövründə COVID-19 vaksini vurdurmağın faydaları virusun cəmiyyətdə davam edən və ya yoluxma zamanı ortaya çıxan potensial risklərindən daha çoxdur.^d

Hamilə qadınlar və hamilə qalmağı planlaşdıranlar hamiləlik dövründə COVID-19 infeksiyasının riskləri, vaksinasıyanın faydaları və təhlükəsizliyinə dair mövcud məlumatlar və vaksinasıyanı xüsusilə vacib edən amillər haqqında məlumatlandırılmalıdırlar:

- **COVID-19 infeksiyası hamiləlik dövründə ağır fəsadlar törədə bilər.** Məlumatlar göstərir ki, COVID-19 infeksiyasına yoluxan hamilə qadınlarda xəstəliyi ağır formada keçirməsi, vaxtından əvvəl doğuş və ölü doğuş kimi digər ağır fəsadların baş vermə riski yüksəkdir.
- **COVID-19 peyvəndləri yüksək dərəcədə effektivdir:** COVID-19 peyvəndləri ağır xəstəlik halına və COVID-19 infeksiyası nəticəsində baş verən ölüm hallarına qarşı güclü müdafiə təmin edir. Peyvəndlər hamilə qadınları hamilə olmayan insanlarla eyni səviyyədə qoruyur.
- **Peyvəndlərin hamiləlik dövründə təhlükəsizliyi ilə bağlı məlumatlar artır və ümidvericidir:** Hamiləlik dövründə COVID-19 peyvəndləri təhlükəsizliyinə dair məlumatlar artmaqdadır. Bu günə qədər heyvanlar üzərində aparılan tədqiqatlar, peyvənd olunmuş hamilə qadınların monitorinqi və oxşar tərkiblərə malik vaksinlərdən istifadə təcrübəsi hamiləliklə bağlı hər hansı problemləri müəyyən etməmişdir.
- **Bəzi amillər hamiləlikdən əvvəl və ya hamiləlik dövründə COVID-19 vaksinasıyasını xüsusilə vacib edir:** COVID-19 riski virusun daha çox yayıldığı ərazilərdə artır. Hətta virusun az yayıldığı yerlərdə tibb işçiləri kimi müəyyən qrup şəxslərin yoluxma riski hələ də yüksək ola bilər. 35 və yuxarı yaşı olan, artıq çəkisi olan və ya hər hansı sağlamlıq problemi olan hamilə qadınlar COVID-19 infeksiyasına yoluxarlarsa, onlarda ciddi fəsadların müşahidə olunma riski daha yüksək ola bilər.

Yeniliklər

Bu təlimat COVID-19 peyvəndləri və hamiləlik haqqında yeni məlumatlar əldə edildikcə, əlavə peyvəndlər təsdiqləndikcə və yeni suallar yarandıqca vaxtaşırı yeniləcəkdir.

^d Hamiləlik dövründə Novavax NVX-Co2373 vaksininin MatrixMTM köməkçi əlavəsi ilə bağlı məhdud məlumat mövcud olduğundan, hamilə qadına vaksinasıyanın faydaları potensial risklərdən yüksək olarsa, məsələn, infeksiyanın cəmiyyətdə ötürülməsi artarsa və ÜST-nin TİS-ə əsasən hamiləlik dövründə daha etibarlı təhlükəsizlik göstəricilərinə malik hər hansı digər COVID-19 vaksini müəyyən bir ərazidə mövcud olmazsa, ÜST, NVX-CoV2373 vaksininin hamilə qadınlara vurulmasını tövsiyə edir.

İstinad edilən mənbələr

1. Allotey J, Stallings E, Bonet M, et al. Clinical manifestations, risk factors, and maternal and perinatal outcomes of coronavirus disease 2019 in pregnancy: living systematic review and meta-analysis. *BMJ*. 2020;370:m3320. doi:10.1136/bmj.m3320 [3 September 2020] ; updated 10 March 2021.
2. Wei SQ, Bilodeau-Bertrand M, Liu S, et al. The impact of COVID-19 on pregnancy outcomes: a systematic review and metaanalysis. *CMAJ*. 2021;193(16):E540-E48. doi:10.1503/cmaj.202604 [21 March 2021].
3. Villar J, Ariff S, Gunier RB, et al. Maternal and neonatal morbidity and mortality among pregnant women with and without COVID-19 infection: The INTERCOVID multinational cohort study. *JAMA Pediatr*. 2021;175(8):817-26. doi:10.1001/jamapediatrics.2021.1050 [23 April 2021].
4. Dagan N, Barda N, Biron-Shental T, et al. Effectiveness of the BNT162b2 mRNA COVID-19 vaccine in pregnancy. *Nat Med*. 2021;27(10):1693-95. doi:10.1038/s41591-021-01490-8 [OnlineFirst: 9 September 2021].
5. Fu W, Sivajohan B, McClymont E, et al. Systematic review of the safety, immunogenicity, and effectiveness of COVID-19 vaccines in pregnant and lactating individuals and their infants. *Int J Gynaecol Obstet*. 2021. doi:10.1002/ijgo.14008 [5 November 2021].
6. Shimabukuro TT, Kim SY, Myers TR, et al. Preliminary findings of mRNA Covid-19 vaccine safety in pregnant persons. *N Engl J Med*. 2021;384(24):2273-82. doi: 10.1056/NEJMoa2104983 [22 April 2021].
7. Kharbanda EO, Haapala J, DeSilva M, et al. Spontaneous abortion following COVID-19 vaccination during pregnancy. *JAMA*. 2021;326(16):1629-31. doi:10.1001/jama.2021.15494 [9 September 2021].
8. Zauche LH, Wallace B, Smoots AN, et al. Receipt of mRNA Covid-19 vaccines and risk of spontaneous abortion. *N Engl J Med*. 2021;385(16):1533-35. doi:10.1056/NEJMc2113891 [9 September 2021].
9. COVID-19 vaccine surveillance report - week 6. London: UK Health Security Agency; 2022 (https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1054071/vaccine-surveillance-report-week-6.pdf, 10 February 2022).
10. Observatorio Obstetrico Brasileiro COVID-19 Vacina^ao; 2022 (<https://observatorioobstetrico.shinyapps.io/vacinacao-covid19/>), accessed 11 February 2022.
11. Interim recommendations for use of the Bharat Biotech BBV152 COVAXIN® vaccine against COVID-19. Geneva: World Health Organization; 2021 (<https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-vaccines-SAGE-recommendation-bbv152-covaxin>, 3 November 2021).
12. Ciapponi A, Bardach A, Mazzoni A, et al. Safety of components and platforms of COVID-19 vaccines considered for use in pregnancy: A rapid review. *Vaccine*. 2021;39(40):5891-908. doi:10.1101/2021.06.03.21258283 [6 June 2021].
13. Hillson K, Clemens SC, Madhi SA, et al. Fertility rates and birth outcomes after ChAdOx1 nCoV-19 (AZD1222) vaccination. *Lancet*. 2021;398(10312):1683-4. doi: 10.1016/S0140-6736(21)02282-0 [21 October 2021].
14. Wesselink AK, Hatch EE, Rothman KJ, et al. A prospective cohort study of COVID-19 vaccination, SARS-CoV-2 infection, and fertility. *Am J Epidemiol*. 2022. doi: 10.1093/aje/kwac011 [22 January 2022].